

Inspektion av överförmyndarnämnden Mitt 2021

Sammanfattning

Länsstyrelsen kan efter genomförd inspektion konstatera att överförmyndarnämndens (nämnden) verksamhet kan förbättras men även att de rutiner som arbetats fram under senaste åren någorlunda börjat att sätta sig.

Det finns fortfarande ärendeområden som behöver ses över i syfte att få ner bland annat handläggningstider men även att hanteringen av dessa ärenden sker på ett rättssäkert sätt. De ärendeområden som stuckit ut i årets tillsyn är byten av ställföreträdare med mycket långa handläggningstider samt bristande dokumentation och diarieföring.

Länsstyrelsens sammanlagda bedömning är att därmed rikta allvarlig kritik mot nämnden på grund av långa handläggningstider rörande byte av ställföreträdare (akt 2188, 4220, 6534, 6689 8490, 10045, 11891 samt 12148), passivitet (akt 6689, 10035 och 10528) och bristande dokumentation (akt 6689, 10035 och 10528).

Allmänt om inspektionen

I enlighet med 26 § förmyndarskapsförordningen (1995:379), FFO, ska överförmyndaren årligen lämna in statistik till länsstyrelsen. Nämnden rapporterade in statistiken för 2020 (föregående verksamhetsår) den 1 februari 2021. Statistiken skulle ha varit inrapporterad senast den 28 februari 2021.

Länsstyrelsen kunde vid kontroll konstatera att information om expeditionstid fanns uppsatt i enlighet med 8 § FFO.

Under 2021 ska länsstyrelsen särskilt kontrollera att överförmyndarens granskning av ställföreträdarens redovisningshandlingar genomförs på korrekt vis, överförmyndarens åtgärder vid sammanblandning av ställföreträdare och huvudmans medel, överförmyndarens hantering av förmyndarskap och ställföreträdare för underåriga (till exempel god för ensamkommande barn och god man enligt 11 kap. 2 § föräldrabalken) samt överförmyndarens handläggning och tillsyn i ställföreträdarskap där huvudmannen är delägare i ett dödsbo. Dessutom ska länsstyrelsen kontrollera överförmyndarnas rutiner och arbetssätt vid byte av ställföreträdare.

Länsstyrelsen granskade vid inspektionen 29 akter som valts ut ur nämndens aktförvaring. En förteckning över de akter som granskats finns i bilaga till protokollet.

På grund av rådande pandemi har länsstyrelsen valt att utföra inspektionen på distans, dvs. nämnden har skickat in kopior på de akter som länsstyrelsen valt ut och granskningen har skett i länsstyrelsens egna lokaler. Detta har efterföljts av ett digitalt möte via Skype där nämnd och personal fått möjlighet att delta.

Närvarande vid mötet var följande.

Från länsstyrelsen;

Elin Ahlberg, Frida Lindgren och Nina Skyttberg, handläggare

Från överförmyndarnämnden;

Al-Taie Rand, Anette Lövgren, Mariola Bergström, Ulrika Danielsson, Hanna Frage, Malyn Holmbom, Anneli Jonsson, Josefin Berggren, Christell Kapo, Pirjo Linna, Jonny Nyman, Malin Olsson, Anders K Persson, Therese Östlund, Katarina Thor, Özlem Türe, Mina Ångman.

Aktgranskningen

Akterna granskas två år tillbaka i tiden och det ursprungliga förordnandet i domstol kontrolleras alltid.

Diarieföring och akthantering

I de granskade akterna framkommer följande brister vid ett fåtal tillfällen (1 – 2 ggr):

- Handlingar saknar diarienummer
- Dubbletter av handlingar
- Handling saknar ankomststämpel
- Handling med fel diarienummer
- Handling registrerad fel
- Mail som innehåller flertalet mailadresser synligt

I de granskade akterna framkommer följande brister vid ett flertal tillfällen (> 3 ggr):

- Handlingar saknas i akt
- Tjänsteanteckningar/information verkar saknas i akt
- Handlingar är sent diarieförda

- Handlingar saknar datum
- Fel datum i dagboksbladet

De brister som länsstyrelsen sett under granskningen och som länsstyrelsen anser är av allvarlig art är den mängd handlingar som saknas i akterna, detta avser både de handlingar som är registrerade i dagboksbladet men som inte finns fysiskt i akten samt frånvaron av handlingar (såsom tjänsteanteckningar eller liknande med information som för ärendet framåt).

Länsstyrelsen påminner nämnden om skyldigheten gällande registrering av handlingar enligt 5 kap. 1–2 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:2004), OSL, vilka handlingar som ska finnas i akt enligt 17 § FFO samt dokumentationskravet enligt 27 § Förvaltningslagen (2017:900), FL.

Diarieföringen kan över lag förbättras men övriga brister som länsstyrelsen sett i granskningen är av mindre allvarlig art och föranleder ingen kritik.

Förvaltarskap

Enligt 5 § FFO ska överförmyndaren årligen särskilt granska samtliga förvaltarskap för att pröva om det finns skäl att ansöka om upphörande av förvaltarskapet. Länsstyrelsen kan konstatera att nämnden årligen granskar förvaltarskapsakterna i enlighet med lagkravet.

Handläggningstider

I flera akter är handläggningstiderna allmänt långa, både när det gäller svar på frågor men framför allt vid byten av ställföreträdare, detta redovisas längre fram i protokollet. Länsstyrelsen finner det anmärkningsvärt att ärenden inte blir hanterade på flera månader och påminner om att myndigheter är skyldiga att hantera inkomna ärenden inom rimlig tid och att nämnden enligt 6 § FL ska svara på frågor utan onödigt dröjsmål.

Dödsbohantering

Länsstyrelsen granskade en akt innehållande ett arvskifte. Nämnden hanterade ärendet bra med god kommunikation.

I en akt gällande bevaka rätt i dödsbo har ärendet stått helt stilla. Inga handlingar har kommit in och nämnden har inte heller skickat ut någon uppmaning till GM att skynda på ärendet eller att förklara varför ärendet står stilla. Länsstyrelsen vill trycka på att en GM är enligt 15 kap. 2 § FB skyldig att se till att bodelning och skifte med anledning av dödsfall upprättas så snart som möjligt, om inte avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo ingås. Nämnden har under ärendets

gång inte heller begärt in en redogörelse enligt 15 kap. 3 § FB. Länsstyrelsen anser att nämnden har varit för passiv i ärendet.

Lån från huvudmannen

Vid granskningen av en akt noterade länsstyrelsen att ett lån hade tagits från huvudmannen (HM) till GM:s makes företag (HM:s pappa) på över en miljon kronor under 2019. Detta hade uppmärksammats under granskningen 2020 av årsräkningen men ändå granskats utan anmärkning. Året efter (2021) gjordes en djupgranskning av årsräkningen för 2019 som då granskades med anmärkning och som följd entledigande av GM. Pengarna är återbetalade till HM:s konto. Länsstyrelsen ser positivt på att händelsen uppmärksammades och hanterades enligt lagstiftning men årsräkningen för 2019 borde givetvis inte ha godkänts utan anmärkning från första början.

Byte av ställföreträdare

I akt 2188 begärde sig GM entledigad 2021-02-04 och vid granskning av akten 2022-01-17 hade inga försök gjorts för att hitta en ny GM.

I akt 6534 finns en anteckning med en förfrågan från HM:s partner angående en begäran om entledigande som skickades in ett år tidigare. Det framgår inte i akten att nämnden fram tills förfrågan inkom sökt efter nya STF. Fem månader efter förfrågan kom in skickar nämnden ett massmejl till befintliga STF. Ytterligare ett år senare kommer en förfrågan från HM:s partner som undrar hur bytet går. Det framgår inte i ärendet att nämnden har sökt efter någon ny STF mer än det tidigare nämnda massutskicket. En månad senare skickar nämnden ut ytterligare ett massmejl till befintliga STF. Det tog ca 2,5 år för byte av STF i detta ärende.

I akt 8490 begärde sig GM entledigad 2019-02-12, nämnden skickade ut första förfrågan till nya potentiella STF 2020-05-14. Det tog alltså nämnden ett år och tre månader att skicka ut en första förfrågan. Totalt tog det 2,5 år innan det förordnades en ny GM.

I akt 10045 tog nämnden beslut om byte av STF två år efter att begäran om entledigandet inkom, detta trots två olika förslag på nya STF från HM. Det tog ca 1,5 år från det att entledigandet inkom till nämnden tills att de skickade ut ett första mejlutskick med förfrågan till nya tilltänka STF.

I akt 11891 har FV begärt sig entledigad den 2021-06-02 och vid granskning av akten 2022-01-17 har ännu inget gjorts angående detta i ärendet.

Länsstyrelsens samlade bedömning gällande långa handläggningstider vid byten av ställföreträdare redovisas under rubriken *Anmälningens ärenden* akt 6689.

Övrigt

Länsstyrelsen granskade två akter med samma ställföreträdare (10035 och 10528) som var allmänt röriga och svåra att följa. Bland annat har länsstyrelsen sett följande;

- GM hade i sin redogörelse kryssat i att ”uppdraget bör förändras” men vid tiden för granskningen hade inget skett i ärendet.
- Nämnden har begärt in yttrande från GM gällande en större summa pengar som förts över till HM:s mamma (strax över 100 000 kr), inget yttrande har inkommit och inga påminnelser har skickats ut vid tiden för granskningen.
- Trots flertalet påminnelser och förelägganden gällande årsräkningarna verkar inte nämnden övervägt att entlediga ställföreträdaren.

Länsstyrelsen uppfattar att ett byte av ställföreträdare vore lämpligt med tanke på vad som framkommit i akterna. Det är väldigt svårt att följa akterna pga. bristen på dokumentation/tjänsteanteckningar som förklarar nämndens handläggning och ställningstaganden.

Länsstyrelsen riktar kritik mot nämndens passivitet i sin myndighetsutövning och för bristfällig uppföljning angående bl.a. lämpligheten av STF och ej godkända uttag från HM:s konto.

Länsstyrelsen granskade ytterligare en akt där STF påtalat att uppdraget bör förändras. STF påpekar att behovet för ”sörja för person” ej kvarstår men det framgår inte i akten att nämnden gjort något åt saken.

Länsstyrelsen ser allvarligt på att nämnden inte hanterar information angående en ev. ändring i ställföreträdarskapet.

Länsstyrelsen granskade två akter med tillfälliga GM som varit under handläggning obehövt länge. Båda med slutfört uppdrag sen flera år tillbaka men som fortfarande var öppna vid granskningstillfället. Det ena skulle avslutats 2017 och det andra 2018. Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner gällande uppföljning och avslut av ärenden.

I en akt har nämnden hänvisat till sekretess när en extern part ställt frågor om bl.a. komplettering i ett arvskifte. I förlängningen av detta blev HM ekonomiskt lidande eftersom dödsboet belastades med en extra kostnad pga. nämndens, i detta fall, osmidiga hantering. Länsstyrelsen vill påminna om att när nämnden hänvisar till sekretess ska det finnas en bedömning, med lagstöd, som grund, vilket det inte gjorde i detta fall. Länsstyrelsen vill också påminna om

serviceskyldigheten och att nämnden ska kunna svara på allmänna frågor utan att beröra enskilda fall.

Anmälningssärenden

Länsstyrelsen har under 2021 samlat ihop de anmälningar som inkommit gällande klagomål på nämnden och dessa akter granskas i samband med tillsynsbesöket. Resultatet av granskningen presenteras här.

Akt 4220 Godmanskap (LST dnr 7063-20 samt 1026-21)

Länsstyrelsen har fått en anmälan gällande lång handläggningstid för byte av ställföreträdare. STF begärde sig entledigad 2020-03-09 men inte förrän 2020-10-22 framgår det att något gjorts i ärendet för att hitta en ny STF. Enligt skrivelse till Tingsrätten (TR) har STF mejlat nämnden 2020-04-30 om påminnelse om entledigandet men detta saknas i akten. 2020-11-26 begär sig STF entledigad på nytt. STF har enligt sin skrivelse begärt sig entledigad i andra ärenden redan 2019-03-17. Detta finns inte noterat i denna akt men tas med i den sammanlagda bedömningen. I ett yttrande 2021-03-01 till TR skriver nämnden att STF bör entledigas men att godmanskapet ska kvarstå. Nämnden redogör att de frågat befintliga STF om uppdraget utan resultat. Det finns inget i akten som styrker att nämnden gjort mer än en förfrågan sedan 2020-03-10.

Länsstyrelsens bedömning kommer att samredovisas under akt 6689 då dessa klagomål gäller långa handläggningstider vid byte av ställföreträdare.

Akt 10508 Förvaltarskap (LST dnr 1498-21)

En anmälan har kommit in till länsstyrelsen med klagomål gällande nämndens återkoppling på mejl och allmänna klagomål på nämndens hantering. Länsstyrelsen har vid sin tillsyn granskat akten och den upplevs som rörig på grund av den mängden mejl som kommit in. Några av nämndens svar har tagit aningen lång tid men utifrån antalet mejl som inkommit får nämnden anses ha uppfyllt förvaltningslagen och svarskravet. Nämnden har ofta gjort ett samlings svar på många mejl, detta har länsstyrelsen inget att erinra om.

Länsstyrelsens bedömning är att nämnden i övrigt har handlagt ärendet bra och förvaltarskapet är granskat på rätt sätt.

Länsstyrelsen riktar ingen kritik mot nämndens hantering.

Akt 12148 Godmanskap (LST dnr 1025-21)

Länsstyrelsen har mottagit en anmälan om lång handläggningstid gällande återkoppling och byte av ställföreträdare. I februari 2020 inkom det en akt från en annan kommun med information om att STF begärt sig entledigad. Inte förrän i augusti samma år nämns entledigandet igen, efter en förfrågan från STF. Nämnden har svarat STF på frågan om hur bytet går, - att det inte finns någon ny STF än och att det skickas till utredare för eventuell prioritering. I oktober 2020 går det ut en massförfrågan via mejl till befintliga STF. Det tog alltså 8 månader från det att STF begärt sig entledigad till att nämnden skickar ut en första förfrågan efter ny STF och det tog över ett år att byta STF i ärendet. Beslut om byte sker 2021-02-11 efter begäran om beslut i enlighet med 12§ FL från STF.

Länsstyrelsens bedömning kommer att samredovisas under akt 6689 då klagomålet gäller långa handläggningstider vid byte av ställföreträdare.

Akt 6689 Godmanskap (LST dnr 4363-20 samt 9841-21)

Länsstyrelsen har fått in en anmälan gällande ett godmanskap. Anmälan gäller bl.a. klagomål på en årsräkning, ogiltiga uttag från HM:s konton, byte av STF utan samtycke från HM:s närstående samt att HM står utan STF.

Ett byte av STF A till STF B tog endast 1 dag (STF A avled) men akten saknar handlingar rörande bytet så som tjänsteanteckningar, åtagande och samtycke m.m. för den nya STF B. Den 2020-03-09 kommer en begäran om entledigande från STF B och det tog 7 månader (2020-10-22) innan nämnden skickar ut första förfrågan till nya tilltänkta STF. STF B blev entledigad den 2021-06-04 av TR. Nämnden tar del av TR:s beslut 2021-06-21 men har trots det inte registrerat ändringen förrän 2021-09-23, då första registerutdraget syns. Nämnden fortsätter även att skicka HM:s post till STF B ett tag efter att STF B entledigats.

HM stod vid granskningens tidpunkt 2022-01-17 fortfarande utan STF, vilket innebär att HM varit utan STF i 7 månader.

Länsstyrelsens bedömning

En ställföreträdare har enligt 11 kap. 19 § 2 st föräldrabalken (1949:381) (FB) rätt att begära att bli entledigad, dock med skyldigheten att kvarstå som ställföreträdare tills ny utsett.

19 a § Skyldigheten enligt 19 § andra stycket att kvarstå som god man eller förvaltare gäller inte om en god man som har förordnats enligt 4 § eller en förvaltare har skälig orsak att bli entledigad innan en ny god man eller förvaltare har utsetts.

JO har i besluten 5071–2015, 539–2016, 977–2017 anförts att det är oacceptabelt att en ställföreträdare tvingas att kvarstå mot sin vilja så länge som ett år. JO har även i 4897–2014 anförts att sex månader för ett byte är allt för lång tid. Överförmyndaren fick bl.a. kritik för att gode mannen inte upplysts om möjligheten till entledigande av TR.

Länsstyrelsen uppmanar nämnden att se över sina rutiner i samband med begäran om entledigande från ställföreträdare. Nämnden bör i enlighet med bestämmelserna i 6 och 9 §§ FL informera ställföreträdare om möjligheten att vända sig direkt till tingsrätten. Dessutom är det viktigt att nämnden även beaktar kravet som finns i 11 och 12 §§ samma lag, det vill säga att det finns rutiner kring hantering av ärenden som kan bli väsentligt försenade. Begäran om entledigande måste hanteras snabbt, nämnden behöver i och med ett entledigande snabbt söka efter nya STF när entledigandet inkommit till myndigheten och sedan kontinuerligt fortsätta söka efter STF även på fler ställen än de befintliga i nämndens system. Att skicka ut en massförfrågan till befintliga STF via mejl kan inte anses som att nämnden har vidtagit alla rimliga åtgärder för att finna någon annan.

I akter där STF har blivit entledigad av TR men uppdraget kvarstår bör nämnden prioritera dessa genom att exempelvis kontakta förvaltarenhet så att den enskilde inte står utan STF en lång period. Detta riskerar att drabba den enskilde ekonomiskt och rättsligt.

Länsstyrelsen riktar kritik mot nämnden för de långa handläggningstiderna vid byten av STF. Länsstyrelsen riktar även allvarlig kritik för den långa tiden som HM i akt 6689 stått utan STF.

Angående klagomålet på att nämnden inte inhämtat samtycke vid byte av STF så vill Länsstyrelsen, i enlighet med 11 kap 16 § 2 st FB påminna om att samtycke ska inhämtas från make/maka/barn. Länsstyrelsen vill också trycka på vikten av dokumentation i akten i enlighet med 27 § FL. I gällande akt saknas all dokumentation kring bytet av STF. Avsaknaden av dokumentation gör det därför omöjligt att följa händelseförloppet. Länsstyrelsen riktar kritik mot nämnden gällande bristfällig diarieföring och dokumentation.

Gällande klagomålet på årsredovisningen och uttag, ligger det under nämndens tillsyn och Länsstyrelsen lämnar det utan åtgärd. Länsstyrelsen kan konstatera att nämnden begärt in kompletteringar och hanterat detta enligt gällande lagstiftning.

Övriga klagomål och synpunkter har granskats av Länsstyrelsen men genererar ingen kritik.

Möte med överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämnden har inför besöket besvarat frågor kring sin verksamhet. Vid mötet med nämnden har några av svaren på dessa frågor kompletterats och förtydligats. Dessutom har de brister som länsstyrelsen uppmärksammat vid aktgranskningen diskuterats.

Årsräkningar

Nämnden anger i frågeformuläret att 3 årsräkningar för 2020 var vid tillsynen ännu ej granskade varav 2 inkom i slutet på 2021. De anger vidare, med information från årsrapporten, att 75 % av alla inlämnade årsräkningar är granskade innan den 30 juni. Samtliga kompletta årsräkningar är granskade inom 7 månader. 90 % av samtliga årsräkningar är granskade inom 7 månader, vilket är lägre än nämndens mål på 100 %. Av samtliga årsräkningar är ca 50 % inlämnade ofullständiga och behövt kompletterats vid minst ett tillfälle. 99 % av alla årsräkningar, oavsett om de är inlämnade kompletta eller inte, är granskade inom 10 månader.

Diarieföring och akthantering

Länsstyrelsen undrar hur det fungerar med nämndens system med bokstavsägare av ärenden. Om en personal är sjuk tex. Hur sköter dom eventuell bevakning av dennes ärenden. Nämnden svarar att i Wärna Go så ligger bevakning i systemet så en annan kollega kan gå in och kolla andras ärenden.

Handläggningstider

När det gäller rekrytering av ställföreträdare så har länsstyrelsen sett under sin granskning att handläggningstiderna är väldigt långa. Nämnden delar upp handläggningen på så vis att en utreder om behovet finns att rekrytera eller inte och sedan arbetar en med själva rekryteringen.

Byte samt rekrytering av ställföreträdare

Länsstyrelsen frågar hur nämnden tänker kring nyrekryteringar av STF. Nämnden svarar att de har interna processer men att det är mycket svårt. De har arbetat med befintliga resurser men känner att dom måste nå ut till nya. 2021 tillsattes en särskild rekryteringsgrupp men p.g.a. frånvaro har gruppen inte nått sin fulla potential. Nämnden fattade beslut 2021-06-10 om en handlingsplan för rekryteringen. Pandemin har inneburit vissa utmaningar gällande rekryteringsinsatser, bl.a. fysiska informationsträffar. Dom har lagt ut information på facebook, information på kommunens skärmar om uppdraget samt reklam på bussar i Sundsvall och Timrå. Det är också tänkte att nämnden ska skicka ut information till nyblivna pensionärer. De arbetar också med reklamen via befintliga ställföreträdare. Länsstyrelsen undrar över hur det ser ut med reklam i Nordanstig och

Ånge. Nämnden berättar att det inte finns några direkta lokala bussar så det gick inte att genomföra samma upplägg med reklam på bussar där. Nämnden berättar vidare att de inför 2022 har tänkt vara med i gratistidningarna i samtliga kommuner. Länsstyrelsen ser positivt på att de gör en kraftansträngning angående nyrekryteringar.

Nämnden har funderat lite över när man ska använda samtal och när det kanske passar bättre med brev. Länsstyrelsen ser mycket positivt på att de arbetar med bemötande då detta är något Länsstyrelsen får en del klagomål över.

Åtgärder vid sammanblandning

Nämnden anger sin rutin i frågeformuläret gällande sammanblandning av STF och HM:s medel:

STF får yttra sig i ärendet. Nämnden tar ställning till huruvida HM har fått en rättsförlust. I det fall det är av mindre allvarlig art så stannar det vid en anmärkning. I annat fall påbörjas processen för entledigande.

Övrigt

Länsstyrelsen frågar hur rutinen ser ut kring förändring av ställföreträdarskapen om det exempel anges i redogörelseblanketten att något bör förändras eller avslutas. Nämnden anger att om sådan uppgift finns så ska det följas upp och det är upp till bakstavsägaren att följa upp det. Nämnden tar med sig informationen.

Nämnden har i frågeformuläret angett att de upplever att samarbetet med Tingsrätten (TR) har försämrats.

Nämnden upplever att handläggningstiderna är långa hos TR.

Nämnden tycker även att TR har skickat ”märkliga” förelägganden.

Att TR förelägger nämnden om saker som inte nämnden ska

föreläggas om. Ibland fattar TR beslut om en lämplighetsprövning

utan att nämnden gjort en lämplighetsprövning. TR kan säga till

nämnden att STF är lämplig utan att nämnden gjort en

lämplighetsprövning. När nämnden då vill se denna så visar TR bara

upp lämplighetsintyget (dvs helt utan kontroll hos kronofogden m.fl.).

Nämnden har i flera fall fått kontakta TR om vad som efterfrågas från

TR. Denna problematik gäller båda TR.

Under mötet togs statistiken upp. Angående ställföreträdarskap som upphör så påpekar Länsstyrelsen att nämnden har ett högt antal ställföreträdarskap som upphör. Nämnden har även själva noterat detta men undrar snarare varför inte fler i övriga Sverige har högre mängd ställföreträdarskap som upphör. Nämnden jämförde sig även med t.ex. Umeå och Örebro gällande mängden anmärkningar i årsräkningarna. Det diskuterades om det var så att de är olika hårda i sina bedömningar.

Protokollförare

Frida Lindgren och Elin Ahlberg som medverkande.

Granskare

Protokollet har lästs igenom och godkänts av Nina Skyttberg.

Bilagor

Förteckning över granskade akter.

Frågor och svar inför inspektionen.